

Bedömarutlåtande (ETNOLOGI – avancerad nivå)

Författad av: Torunn Selberg (prof. i kulturvetskap, Universitet i Bergen), Fredrik Nilsson (prof. i nordisk etnologi, Åbo Akademi), Mahin Rahavi (studentrepresentant, Uppsala) och Sandra Torres (prof. i sociologi, Uppsala universitet-tillika ordförande för panelen)

Bakgrund:

Detta bedömarutlåtande har utformats i enlighet med instruktionerna som Historisk-filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet tagit fram: "Bedömarpanelens uppgift är att genomföra en utvärdering, enligt vedertagna principer för *peer review*, av utbildningen inom huvudområdet/forskarutbildningsämnet. Till grund för utvärderingen ligger den självvärdering som utvärderingsenheterna sammansatt, samt ett platsbesök" (Historisk-filosofiska fakulteten, 2022:1). Enligt instruktionerna ska bedömarpanelerna leverera bedömarutlåtanden omfattande max. 3–4 sidor och därför presenteras inte programmet.

Vi har blivit ombedda att göra en helhetsbedömning av utbildningskvalitet med fokus på tre övergripande utvärderingsområden:

- Vilken kvalitet håller utbildningen sammantaget? Uppfyller utbildningen kraven i högskoleförordningen och examensordningens mål?
- Vilka är utbildningens starka respektive svaga sidor? Vilka är de främsta utmaningarna, och hur ser utvecklingsbehoven ut? Hur kan utbildningen bli ännu bättre?
- Hur bedrivs kvalitetsarbetet vid utbildningen? Vilka formella och informella rutiner finns i utbildningsmiljön och hur kan dessa vidareutvecklas?

Bedömarpanelen förväntas också beakta elva specifika aspekter som listas upp nedan (de återfinns i HISTFILFAK 2017/23, s. 7):

- att utbildningarna når målen i högskolelagen och högskoleförordningen (examensordningen) och utbildningsspecifika mål, dvs. att de faktiska studieresultaten motsvarar de förväntade studieresultaten
- att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet
- att undervisningen sätter studenters/doktoranders lärande i centrum
- att målen examineras på ett ändamålsenligt och rättssäkert sätt och att progression säkerställs
- att verksamma i utbildningen har aktuell ämnesmässig och högskolepedagogisk/ämnesdidaktisk kompetens samt att lärarkapaciteten/handledarkapaciteten är tillräcklig
- att internationalisering och internationella perspektiv liksom hållbarhetsperspektiv främjas
- att jämställdhetsperspektiv integreras i utbildningen
- att utbildningen svarar mot individers och samhällets behov av bildning och professionell kunskap och förbereder studenterna för ett framtida arbetsliv
- att studenterna/doktoranderna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen
- att en för alla studenter/doktorander tillgänglig och ändamålsenlig studiemiljö föreligger
- att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs.

Bedömarutlåtande och rekommendationer:

Vilken kvalitet håller utbildningen sammantaget? Uppfyller utbildningen kraven i högskoleförordningen och examensordningens mål?

Historiska-filosofiska fakulteten har sedan tidigare beslutat att lägga ner flera masterprogram varav *mastersprogrammet i humaniora med inriktning etnologi* utgör ett. Mot denna bakgrund har institutionsledningen valt att ersätta det nedlagda programmet, som hade ett lågt söktryck, med ett internationellt. I och med att fakulteten har bett oss om ett bedömarutlåtande om *mastersprogrammet i humaniora med inriktning etnologi* (dvs. programmet som lades ner) ter det sig relevant att nämna att inrättades programmet 2007 och tom. våren 2022 hade 22 masteruppsatser i etnologi godkänts (ANTRO 2022). Vi noterar också att enbart 2 studenter antogs höstterminen 2021. I ljuset av det låga söktrycket, en svag genomströmning, programmets i vissa avseenden problematiska struktur och inte minst de synpunkter som studenterna förmedlade under platsbesöket ter det sig rimligt att institutionen har valt en ny riktning för det nya programmet. Vi finner det samtidigt angeläget att förmedla några observationer som kan vara till gagn inför lärarkollegiets arbete med det nya program som ska sjösättas läsåret 2023-2024.

Underlagen vi tagit del av och samtalen med lärarkollegiet under platsbesöket förmedlar bilden av en kollaborativt baserad undervisning och där dessutom studenternas lärande till stor del vilar på självständiga skrivuppgifter och fältarbete. Detta arbetssätt kräver en gemensam ämnesdidaktisk grundsyn inom kollegiet som dessutom behöver förmedlas tydligt och övertygande till studenterna. Vårt intryck är att lärarkollegiet inte diskuterar ämnesdidaktiska frågor i någon större utsträckning och att de därmed inte heller förmått förmedla den didaktiska utgångspunkten till studenterna. Det finns framöver anledning för kollegiet att reflektera kring frågan om huruvida den påtagliga inlärningsjälvständighet som de förväntar sig av studenterna lämpar sig för alla studenter som söker sig till högre studier. Lärarkollegiet i etnologi behöver dessutom tillsammans diskutera ämnesdidaktik och därigenom staka ut vägen till en gynnsam balans mellan lärarledd undervisning och självstudier. Detta är i synnerhet viktigt med tanke på att nytt, dessutom internationellt mastersprogram ska lanseras inom kort och vi återkommer till detta längre fram i bedömningen.

De studenter vi träffade vid platsbesöket reflekterade insiktsfullt kring utbildningens styrkor och svagheter. Studenterna betonade att lärarna var uppskattade och mycket kompetenta. Studenternas erfarenheter av praktikförlagda studier lyftes också fram som givande. De uttryckte samtidigt kritik mot såväl utbildningsmiljön som kursadministrationen och menade bland annat att informationsflödet var problematiskt: Antingen för mycket information för tidigt eller för lite och/eller fördröjd information. De upplevde även utbildningsmiljön som "rörig" och svår att hantera. De menade även att examensarbetets inriktning ska bestämmas allt för tidigt i utbildningsförloppet. Studenterna hade vidare upplevt svårigheter att förstå hur utbildningen är upplagd, hur progression ska ske samt vilken ämnesdidaktisk grundsyn som genomsyrar programmet (för att nämna några punkter som lyftes fram).

Baserat på den information som finns i underlagen samt intervjuerna som genomfördes under platsbesöket menar vi att det nu nedlagda programmet präglades av en otydlig ämnesdidaktisk och pedagogisk grundsyn samt av ovanligt mycket självständigt arbete. Att det verkar ha funnits för lite grupp vägledning och för lite lärarledd undervisning bör noteras av ämnets personal inför framtagning av det nya programmet på engelska. Till detta ska adderas att examensarbetets inriktning förväntades väljas tidigt i utbildningen, vilket upplevdes som problematiskt i det gamla programmet. Även detta bör noteras inför planeringen av det nya programmet. Sammantaget innebär detta att det gamla programmet förefaller ha bedrivits som en förberedande forskarutbildning istället för en fortsättning på en grundutbildning. Vi menar att lärarkollegiet

tillsammans behöver diskutera denna distinktion eftersom självstudier kräver betydligt mer ämnesdidaktiskt stöd i form av lärarledda diskussioner och stöddokument än vad som funnits i det nu nedlagda programmet. En sådan diskussion bedömer vi vara av avgörande betydelse under arbetet med det nya mastersprogrammet.

På institutionsledningens uppmaning lämnar vi även ett utlåtande om och rekommendationer inför arbetet med det nya programmet: *Master Programme in Ethnology and Folkloristics*. Programmet har redan inrättats och ges från och med hösten 2023. Vår målsättning är att utlåtandet ska stimulera lärarkollegiet i det fortsatta arbetet.

Vilka är utbildningens starka respektive svaga sidor? Vilka är de främsta utmaningarna, och hur ser utvecklingsbehoven ut? Hur kan utbildningen bli ännu bättre?

Det etnologiska kollegiet består av ytterst kompetenta och erfarna medarbetare, vilket innebär att det nya programmet har en betydande utvecklingspotential. Likväl har vi noterat några aspekter som bör beaktas i syfte att skapa ett hållbart program och ett fungerande lärarkollegium. Enligt vår uppfattning finns det strukturella, arbetsmiljömässiga, didaktiska och pedagogiska utmaningar som kollegiet måste hantera om det nya programmet ska kunna bli framgångsrikt.

- Vid inrättandet av det nya programmet förefaller det inte ha gjorts en systematisk omvärldsanalys och inventering av s.k. 'best practices'. Det är därmed oklart hur programmet ska profilera sig gentemot exempelvis masterutbildningar i etnologi respektive folkloristik i Finland och Baltikum. I slutändan handlar detta om potentialen att attrahera studenter genom att erbjuda något som inte erbjuds någon annanstans. Här tänker vi såväl på programmets innehåll som form.
- Det är oklart på vilka sätt kollegiet har involverats i framtagandet av det nya programmet. Under platsbesöket uppfattade vi en ambivalens i kollegiets förhållningssätt till det nya programmet. Det fanns å ena sidan en tilltro till att en folkloristisk profil skulle vara gynnsam och å den andra en osäkerhet vad denna profilering egentligen bestod av. Kanske kan ambivalensen förklaras med hänvisning till att initiativet inte kom från den etnologiska miljön som helhet, utan från institutionsledningen, samt att planeringsarbetet inte kommit igång. Oavsett är det av stor betydelse att satsningen på det nya programmet förankras i kollegiet och att medarbetarna känner sig delaktiga i skapandet av programmet. Detta gynnar såväl studenterna som enskilda medarbetare och därmed hela miljön.
- Vid läsning av självvärderingen och under platsbesöket träder bilden fram av ett kollegium som förlorat tilltron till den etnologiska miljön samt på vilka sätt de enskilda lärarna/forskarna kan bidra till en fungerande utbildningsmiljö. Kollegiet framstår som passivt, reaktivt och vilset. Resursbrist och ledningsproblem, här åsyftas såväl institutionsledning som stolsprofessorn, lyfts fram som hinder. Detta reaktiva, passiva och hierarkiska förhållningssätt måste ersättas av ett proaktivt, kollegialt och framåtriktat arbete. Eftersom lärarkollegiet besitter en imponerande bred kompetens och lång erfarenhet finns det goda förutsättningar för detta. Därmed inte sagt att resursbrist och ledningsproblem inte utgör ett reellt problem, men det är viktigt att kollegiet i högre grad har tilltro till sin egen pedagogiska/ämnesdidaktiska förmåga och möjlighet att agera.
- Institutionsledningen bör säkerställa att det finns en etnologisk ämnesföreträdare med mandat att leda ämnets utveckling. Just nu saknas det nämligen en fungerande operativ ledning och detta är mycket bekymmersamt. Här ska det understrykas att en operativ ämnesföreträdare inte är synonym med stolsprofessuren.

Hur bedrivs kvalitetsarbetet vid utbildningen? Vilka formella och informella rutiner finns i utbildningsmiljön och hur kan dessa vidareutvecklas?

- Efter läsning av självvärderingen och genomförda intervjuer får vi ingen klar bild av huruvida kollegiet diskuterar didaktiska och pedagogiska frågor i relation till lärandemål och examensmål. Om det nya programmet ska bli en framgång behöver kollegiet utveckla ett diskussionsforum för didaktik och pedagogik. Detta forum kan med fördel ledas av en ämnesföreträdare utsedd av institutionsledningen.
- Kollegiet uppmuntras att diskutera pedagogik och ämnesdidaktik i syfte att säkerställa att examensmålen för det nya mastersprogrammet kan nås. Detta är i synnerhet viktigt i relation till progression inom och mellan kurser samt för att ge studenter en stabil grund att stå på då självstudier krävs av dem. Vi uppmuntrar därför kollegiet att formulera en didaktisk grundsyn för det nya programmet som helhet och dess olika delmoment. Som ett led i detta uppmanas dessutom kollegiet att genomlysna hur programmet är relaterat till utbildningen på grundnivå respektive forskarutbildningsnivå.
- Kollegiet rekommenderas att kritiskt reflektera huruvida de delmoment som används inom var och en av kurserna, och de som ska vägleda handledningsprocessen av examensarbetet, faktiskt stödjer studenternas lärande eftersom progressionen *inom* programmet måste säkerställas.
- Kursernas relation till studenternas examensarbeten borde också omvärderas, eller åtminstone diskuteras, eftersom fokus för de flesta av kurserna verkar ligga på att stödja arbetet med uppsatsen istället för att ge studenterna fördjupade kunskaper inom ämnena.
- Vi stödjer förslaget som ges av handledarna i självvärderingen (s. 19 i ANTRO 2022) som går ut på att examensarbete ska delas upp i delmoment. Vi stödjer dock inte att dessa delmoment ska examineras av handledaren. Vi befärar nämligen att detta kommer att uppmuntra handledare att, som tidigare, arbeta som ensamma undervisningssatelliter istället för att fungera som en pedagogiskt och ämnesdidaktiskt samspelt lärarkollegium.
- Vi stödjer förslaget i självvärderingen som går ut på att institutionen ska ta hjälp av byråkratiska och administrativa strukturer för att hjälpa studenterna bli klara i tid. Men vi menar att kollegiet behöver formulera en gemensam pedagogisk och didaktisk grundsyn för den avancerade nivån. Administrativa strukturer kan aldrig kompensera för bristande ämnesdidaktik och ett kollegium som inte vet hur examensmålen i programmet ska nås genom de delmoment som ingår i programmet.
- Vi stödjer idén om att skapa ett forum för handledarna att diskutera handledarsituationen (se s. 20 av ANTRO 2022). Vi vill poängtera att detta forum bör fokusera på erfarenhetsutbyte när det gäller fungerande ämnesdidaktiska grepp samt utveckling av nya didaktiska metoder. Detta forum kan med fördel ledas av en ämnesföreträdare utsedd av institutionsledningen.
- Sist men inte minst vill vi betona att det nya programmet är internationellt, vilket i detta fall innebär att litteratur och undervisning ska ske på engelska. Vårt intryck under platsbesöket var att kollegiet inte hade en samsyn rörande detta och det idéer uttrycktes om att programmet också ska erbjuda litteratur eller andra underlag på svenska. Ett sådant förfarande löper risk att strida mot studenternas rättigheter att behandlas lika och kan komma att innebära att ett A- respektive B-lag skapas inom studentgruppen.

Det är bedömargruppens uppfattning att satsningen på det nya programmet har goda förutsättningar att profilera etnologin i Uppsala som en folkloristisk miljö, vilket skulle ge dem en tydlighet gentemot andra lärosäten i Sverige. Ur ett nordiskt perspektiv skulle en sådan profilering också innebära en välkommen injektion och vitalisering av det folkloristiska fältet som helhet. Möjligtvis finns det också möjligheter till nordiska utbildningssamarbeten. Lärarkollegiet behöver dock tydliggöra vad man vill åstadkomma med det nya mastersprogrammet i etnologi och folkloristik, utöver att attrahera internationella studenter. I synnerhet är det av vikt att diskutera vilken inriktning folkloristiken ska ha: är det en "klassisk" form med rötter i tidigare Uppsalafolkloristik, eller är det en

folkloristik som exempelvis finns i kursen *From Medievalism to Climate Change Apocalypse: Folkloristic Perspectives on Cultural Heritage, Disaster and Climate?* Vi ser med andra ord positivt på att programmet omfattar folkloristik och menar att profilen kan erbjuda en möjlighet till distinktion gentemot institutionens kulturanthropologiska miljö som förefaller dominant på ett mycket bekymmersamt sätt. Vi menar vidare att det nya programmet möjligtvis skulle vara gynnsamt för ämnesidentiteten och därigenom också på sikt möjliggöra ämnesöverskridande samarbeten inom institutionen.

Vi önskar lärarkollegiet lycka till med det viktiga arbete som ska utföras och vill återigen betona att den enorma kapacitet som ryms i kollegiet tecknar en ljus framtid för uppsalaetnologin, om de förmår att tillsammans verka för utbildningsmiljöns bästa. Det finns en stark utvecklingspotential och vi hoppas att det nya mastersprogrammet utgör en nystart för ämnet och kollegiet. Avslutningsvis framför vi återigen en stark rekommendation att institutionsledningen *omgående* utser en etnologisk ämnesföreträdare med mandat att leda ämnets utveckling.

Referenser:

ANTRO 2022. *Självvärdering av utbildning på avancerad nivå i etnologi*. Uppsala universitet, Institutionen för kulturanthropologi och etnologi.

EXAMENSORDNINGEN (Högskoleförordningen, Bilaga 2). Dokument skickat till bedömarpanelen av fakulteten.

HISTFILFAK 2017/23. *Modell för utbildningsutvärderingar vid historisk-filosofiska fakulteten 2018-2022*, Fastställd av Historisk-filosofiska fakultetsnämnd, Uppsala universitet 2018-02-27 och reviderad 2021-06-15.

Historisk-filosofiska fakultet/ Uppsala universitet (2022). *Uppgifter för bedömarpanel för utbildningsutvärderingar vid historisk-fakulteten, Uppsala Universitet, 2022* (arbetsmaterial skickat av utbildningsledaren – Sara Lilja-Visén – till bedömarpanelen via e-post den 11 mars, 2022).